

मूल उद्देश्य से काफी भटक गया है बिल

JktukFk ५ g

Vè; {k eglon; k} I cl si gyseavki dsçfr vHkij 0; ä djuk plgrk gmf d vki usbl nsk dsVR; fekd I onu'kny I oky Hmie vfexzg.k i j vi usfopkj 0; ä djusdk vol j fn; k gA yEcsbrtkj dsckn Hmie vfexzg.k I sl æfkr fcy I d n dsl e{k fopkj dsfy, vk; k gA gA cgr gh xlg I sijsfoeks d dk eusvè; ; u fd; k gA I cl si gysgekjh utj bl foeks d dsuke ij i MhA uke eaHh I åkku gA gsvlg bl uke dksi <usdsckn ep-scgr gh vPNh vutHr gbl vPNk yxkA bl foeks d dk uke gS& Hmie vtZj i quol u vlg i qu0; ðLFki u foeks d] 2011A bl foeks d dsuke dksi <usdsckn ep-syxk fd 'kk; n I jdkj usl kpk glock fd , d k uke fn; k tk, rkfd I kjh dh I kjh foeks d dh tkseakk g\$ og ijh rjg I sbi uke eagh I ekfgr glstk; Å

dk'k'k ; g dh xbzg\$ bl hfy, foeks d dk uke bruk çHkoh j [kk x; k gA yfdu tc eustc foeks d dk foLrkj eatkdj vè; ; u fd; k rkseusn[kk fd dbZ, d segRo i wZi gywg\$ tksfd i jh rjg I svun[k s jg x; sgA os s; g foeks d rksxeh.k fodkl ea-ky; ds}kj r\$ kj fd; k x; k g\$ yfdu ep-syxk fd xkæa jgusokysfdI kukadh i xjcladh bl foeks d dsekè; e I stksfplrk dh tkuh plfg, vlg ftI xEHhj rk I s fplrk dh tkuh plfg,] mruh xEHhj rk dsl kFk fplrk ugè dh xbzg\$ çfYd 'kjjlavlg m | lkladh rjQ fo'kk è; ku fn; k x; k gA e\$ 'kjjlavlg m | lkladh fojlekh ugè gh 'kjjlaeHh I kjh I qk&I foekk, afeyuh plfg,]

m | lxx Hh bl nsk eac<usplfg,] mlgavko' ; d I foekk, aeg\$ k djkbZ tkuh plfg,] bl eadkbZniser ugè gA yfdu xkæ] xjhc vlg fdl ku I stM\$gq I oky ij] tksfd vR; fekd I onu'kny I oky glrk g\$; fn I jdkj usmudh I eL; kvkadsfujkdj.k dsfy, è; ku ugè fn; k rkse\$ I e>rk gmf d ftI çdkj dh fo'ke fLFkr bl nsk eai \$k glock\$ mI dh dYi uk ugè dh tk I drh gA

bl fcy dsckjseae\$; g t: j dguk fd igysl sFkMk cgrj ; g fcy cukusdh dk'k'k I jdkj ds}kj dh xbzg\$ yfdu ijsfey dk vè; ; u djusdsckn eabl urhtsij igpk fd ; g fcy vi usew m\$; I sdkQh HkVd x; k gA tglard Hmie dk I oky g\$ ge Hmie dlsdoy , d dekmVh ugè ekursgavlg Hmie I sge doy vkfkd xrforef; kcds gh tkM\$ej ugè n\$ k I drsgA

Hmie dk tglard ç'u g\$ bl dsl kFk fdl ku dk HkoukRed fj'rk Hh tMk gA g\$ Hmie dsl kFk mI dk , d I kudfrd fj'rk Hh tMk gA gA vè; {k eglon; k} vki dlsHh tkudkj g\$ vki Hh xkæ dh jgusokyh g\$fd Hmie dsNk/sI sVpM\$dsfy, viuh tku nusdsfy, Hh fdl ku dk ijk dk ijk i fjokj r\$ kj glstkrk g\$ bl çdkj dk HkoukRed fj'rk glrk gA eHh fdl ku i fjokj I sghstkrk gmf ftI fnu viuh tehu nI jsdsgkFkacpuh i Mrh g\$ Hkysgh mI dsdkj.k i \$ k gkfl y glrk g\$ yfdu vi useu dksvPNk ugè yxrk g\$; g dne fdl ku dksetcjh eamBkuk i Mrk g\$ bl I hek rd HkoukRed fj'rk mI tehu dsl kFk glrk gA

tglard I kudfrd fj'rsdk ç'u g\$ vki tkursg\$fd ge Hmie dls , d I kkkj.k tehu dk VpMk ugè ekursg\$ çfYd bl Hmie dks i Foh dls geusekrkr\$; ekuk gA bl çdkj dk , d I kudfrd fj'rk bl Hmie ds I kFk ge ykæadk gA yfdu vktknh feyusdsi gysHh vlg vktknh gkfl y gkusdsckn Hh vkfkd fodkl dsuke ij ftI rjhdsI svækk Hmie dk vfexzg.k gA g\$ e\$; g dg I drk gmf d mI I sbi nsk ds fdl kukæa?Mj vl ark\$ i \$k gA gA

bl I syxHx 6-5 d jkM+dh I q; k eafdl ku foLFkri r gq gA ; g ejk vkadMk ugè g\$ çfYd ; wkbFVM uskd dk , d deh'ku g\$ mI deh'ku usvi uh fj i kZea; g dkr dgh gA pfid Hmie fdl ku dk , dek=

ugē vkrh gš D; k&D; k i fcyd iji t gš; k rksml dksvki eāku dj nrš
yſdu i fcyd iji t dsvfrfjā vki ustksdŋ Hh iji t t , d l ph
eāMkysgā ml ij gedlsdksvki fvk ugē gā yſdu eāeā th l stkuuk
pkgrk gh vyx l s; g i fcyd iji t vlg ml dscn vl; tksdŋ Hh
vki usl ph eāku dh gSbl eā ml dsi hNsvki dh eākk D; k gš vki D; k
dguk pkgrsgā bl dsl cāk eāeāDyſjfQdſku pkgrkA gekjk ; g dguk
gšfd ; k rks ; g gskuk pkfg, fd "Public purpose including
purposes mentioned below." i fcyd iji t dksvyx ugē djuk
pkfg, FkA ; fn i fcyd iji t gšrksml eadguk pkfg, Fk "Public
purpose including purposes mentioned below." bl ij eā
eāh th dk DyſjfQdſku pkgrk gūfd bl dsi hNseāh th dh eākk D; k
jgh gš

bl fcy dsDykt&Vwds l D'ku&ou eadgk x; k gšfd čkboV
dā uht dsfy, prior consent of at least 80 percent of the
affected families t: jh gā ; kuh ftruscHkfor ifjokj gā muds80
Ohl nh ylokdh ; g čk; j dā V gskuk pkfg, fd ; g Hāe vfeoxghr dh
tk, ; k ; g Hāe vfeoxghr u dh tk, A yſdu i fcyd čkboV i kVuf'ki
dstksčstDVt gā mudsfy, ; glai j 70 i j l V ; glai j j [k x; k gā
exj l jdkjh čstDVt dsfy, fd l h čdkj dh dksčle; rk ugē gā eā
; g dguk pkgrk gūfd vki ; g vubos lybax QhYM D; kausuk pkgrs
gā nsuk gšrks tks l jdkjh čstDVt gā mudsfy, Hh vlg l kfk gh l kfk
xš l jdkjh tksčstDVt gā mudsfy, Hh vki dkslysQhYM nsuh gš rks
vki l eku lysQhYM nft, A yſdu ; fn vki dsl e(k dksč, d h e tcih
gš rksēh th čk; j dā V dstksukM Zgš og ; ŋuQkeZj [kuseaD; k
i jškuh Fhā bl l cāk eāHh eāDyſjfQdſku pkgrkA

D; k bl fcy dscn Hh tcfj ; k Hāe vfeoxg.k dk jkLrk [kyk
jgskā eā; g tkuuk pkgrk gh D; k d ; g Dykt i <usdscn] ; g 'kdk
gekjseu eāi šk ghZgšfd vc Hh tcfj ; k fd; k tk, xk yſdu eāekurk
gh eāshh l jdkj pykZgšfd dŋ fo'kš i fjfLFkr; kaeāHāe vfeoxg.k
djuk vR; fek d vko' ; d gšrk gā vki kr fLFkr Hh dHh , d h i šk gls
tkrh gšfd Hāe vfeoxg.k vko' ; d gšrk gā eāvi uh rjQ l sbruk gh
l qko nsuk pkgrk fd , d h i fjfLFkr dHh i šk gšrk gšrksdŋ Li šky

bl DVl fdl kukadksfn, tkuspkfg, A bl fcy eābl dh Hh 0; oLFk
gskuk pkfg, A bl fcy eāekku fd; k x; k gšfd futh {s= dsvfexg.k
eā80 čfr'kr čHkfor ifjokjadh tksdā V yh tk, xh ml dsl kfk ; g
dgk x; k gš čHkfor ifjokj fdl dksekuk tk, xk l kšky bEi DV
vl \$ eā/ dscn] buok; jēV y bEi DV vl \$ eā/ dscn] yſdu l kšky
bEi DV vl \$ eā/ vlg buok; jēV y bEi DV vl \$ eā/ ; g dc l škjHk
djāx vki dsfcy l srks, d k črhr gšrk gšfd Hāe vfeoxg.k dk
fl yfl yk čkjHk gskusdscn ; g fd; k tk, xkA yſdu ; g i gysgskuk
pkfg, A l kšky bEi DV vl \$ eā/ Hāe vfeoxg.k dk čd d čkjHk gskusd
i gysgskuk pkfg, A buok; jēV y bEi DV vl \$ eā/ Hh Hāe vfeoxg.k dk
; g fl yfl yk čkjHk gskusd i gysgskuk pkfg, A bl dsi gys; g l Hko ugē
gā

eāyM vkuj dh tksi fjHk'k gš ml dscjseadŋ dguk pkgrk gā
eāh th vki dksHh tkudkjh gšfd vkt gekjsnš k eāyM VkbVYl dks
yčj yxHx 20 Ohl nh ekeysmy>sgg gā vnkrykēamudsfookn py
jgsgā , d h fLFkr l sfui Vusdsfy, bl fcy eadkZčkōtu ugē gā
D; k vki usl kpk gš eāvki dsmYkj eā; g Hh tkuuk pkgrkA l kfk&l kfk
yky Mlgk vlg , y-, e-l h budh Hh l eL; k gā xk eājgusokyk gj
0; fā bl l si fjfpr gā vkcnh ft l rsth dsl kfk bl l e; c<jgh gš
ml vkcnh dksjgusdsfy, txg Hh rskpkfg, yſdu bl eadgē i j
dkbzčkōtu ugē gā yky Mlgk vlg , y-, e-l h dscjseā; g fcy dŋ
Li "V djš , d k dŋ Hh ge dksn[kusdksugē feyk gā gekjk ; g dguk
gšfd vfeoxg.k dsl e; xkōkaeāHh vkcnh dsfy, dŋ tehu NkM/ys
dk , d fuēkZr ekunM gskuk pkfg, vlg bl fcy dsvnj Hh , d , d k
čkōtu gskuk pkfg,] ; g gekjk ekuuk gā

l kšky bEi DV vl \$ eā/ vlg buok; jēV y bEi DV vl \$ eā/ tē ; g
fl yfl yk čkjHk gšrks; g Vbē ckmM gskuk pkfg, A dgē , d k ugē gskuk
pkfg, fd l kšky bEi DV vl \$ eā/ vlg l kfk gh buok; jēV y bEi DV
vl \$ eā/ vki usčkjHk dj fn; k vlg l ky&Mš l ky rd ; g vl \$ eā/
dk fl yfl yk pyrk jgš rksē l e>rk gūfd bl dk tksi iji t gš og
iji t ijh rjg l sl ekr gsktk, xkA

vē; {k egln; k eāfcy dsDykt 9 dh rjQ vkrk gū& vt d h dk

çkōtu vk x; kA l cl s[krjukd çkōtu vt̃l h dk çkōtu gA ; g vt̃l h dk tksçkōtu Dykt̃ 9 dk gS og dgrk D; k gA , d Dykt̃ 38 gA Dykt̃ 38 dsrgr vt̃l h çkōtu dsekē; e l s; fn l jdkj vfeloxg.k d jrh gSrisDykt̃ 9 vfeloxg.k dh i fdz; k dksl ksky bEi DV vl S eS/ l seā j [lōkA

vc crkb,] xkōkadh ; gh vl yh l eL; k gS l cl scMk l dV ; gh gS& vt̃l h çkōtuA ml dk l ksky bEi DV vl S eS/ ugē gskkj blōk; jueS/y bEi DV vl S eS/ ugē gskkA eā-h tñ bl l eL; k dk fujkdj.k dS sfd; k tk, xkj eābl l aak eāHh vki l sDySfQdsk pğgkj D; kēd eātkurk gāf d xkōkēavfelōk fooknēck dñj .k vt̃l h çkōtu gh gA

ejk l qko gSfd Dykt̃ 9 dk mi ; lōx ; fn dkbzcgf vki kr fLFkr i šk gsktk, rHh fd; k tkuk pğf, A eārisdguk pğgk fd bl Dykt̃+ 9 dksgh l ektr dj fn; k tk,] bl dk dkbzvkpR; ugē jg x; k gA fdl h Hh çdkj dk vfeloxg.k gkS çkboS/ dEi uht dsfy, gksvFlok iflyd iji t dsfy, gkS l ksky bEi DV vl S eS/ vlg blōk; jueS/y bEi DV vl S eS/ fuf'pr : i l sgskuk pğf, A eāu, fcy dsDykt̃ 10 dh vlg ē; ku vkdf'kr djuk pğrk gA Dykt̃ 10 dgrk gSfd dñ i fjlFkr; kēdksNkMēlj eYVh dñ yM dk vfeloxg.k ugē fd; k tk, A exj l D'ku 2 dsl c l D'ku ea; g ckr dgh xbzgSfd ugē fd; k tk l drk gS; kuh fQj l s, d vfeloxg.k dk jkLrk ; gkA [kay fn; k x; k gA , d rjQ dgk x; k gSfd eYVh dñ yM vFlok bjhxsM yM dk , Dohf't'ku ugē gskuk pğf,] ySdu nñ jh rjQ ml dk jkLrk Hh [kay fn; k x; k gA gekjk ekuuk gSfd tc rd fdl ku l gefr u nsrē rd dñ'k ; kē; Hēie dk fdl h Hh l jir eāvfeloxg.k ugē gskuk pğf, A bl l jdkj usvHh nk&ru fnu igysQM fl D; fñ Vh fcy bl h l ā n eāi kñr fd; k gA bl nsk eāQM fl D; fñ Vh dh bruh cMh dkb l st i šk gsk tk, xh fd eābl l jdkj dks; kn fnykuk pğrk gāf ft l l e; QñjV doj fñlyhV/ dñsyxk Fkñ de gksyxk Fkñ ml l e; bl l jdkj dks gh QñjV dñtošku , DV cukuk i Mē FkA oS sgh [ksh ; kē; tehu tks ēkñj&ēkñj, Dohf't'ku dsdkj.k de gksh pyh tk, xñ rks, xhdYpjj yM dñtošku fcy fQj bl h l ā n eaykuk gskuk vlg ml s, DV cukuk

gskkA bl fy, ešckj&ckj vloxg dj jgk gāf d bjhxsM yM vFlok ft l [kr eāQl y i šk gksh gS ml s, Dok; j er dhft, A dke pykuk gSris cgr l kjh cat j Hēie i Mē gkz gS ml l s dke pyk yfht, A ySdu [ksh ; kē; Hēie dk vfeloxg.k fdl h Hh l jir eāugē gskuk pğf,] ; g eāvki l s vuglōk djuk pğrk gA bl l aak eāi kñz, kēS/ dh LVñx dēS/h usHh viuh fñdēSku eābl ckr dh ppkz dh gSvlg l kQ&l kQ dgk gSfd fdl h Hh l jir eā, S k ugē gskuk pğf, A

eMē] eābl fcy dsl cl sfplūktud fclñqdh vlg vki dk ē; ku vkdf'kr djuk pğrk gA Dykt̃ 63 & ; fn fdl ku }kj k Hēie vfeloxg.k dsl aak eādkbzvkt̃ D'ku fd; k x; k vlg l jdkj }kj dkbzQs yk vk x; kñ rksog vihy ugē dj l drkA ; g dglōk bā kQ gS eāi e>rk gāf d gekjst; k; dk tskē; fl) kñr gS ; g ml dsl oFk f[kyQ gA , S k D; lōgskuk pğf, \ D; k fdl ku dks; g gd ugē gSfd ; fn l jdkj }kj dkbzQs yk vk tkrk gSvlg og fdl ku dkseāt j ugē gSrisog vnkyr ugē tk l drk bl fy, eā-h tñ eāvki l svuglōk djuk pğgk fd bl l aak eā; g 0; oLFk dh tkuh pğf, fd ; fn fdl ku }kj dkbz vki fñ dh tkrh gS og l rñV ugē gSvlg fdl h dks/zeatkuk pğrk gS rksml sds/zeatkusdk vol j fn; k tkuk pğf, A

eā, d l qko ; g nsuk pğrk gāf d fcy dksijh rjg jhVñi SDVo bQDV dsl kFk ykxñdhft, A tğkayklausdēi šl šku ugē fy; kñ pğs tkuc-dj u fy; k gksvFlok l jdkj }kj u fn; k x; k gksvFlok tğla yM , Dohf't'ku dk çk S i jk ugē gk gS ; g fcy fon jhVñi SDVo bQDV mu l c tehuk i j Hh ykxngskkA eāpğgk fd vki l ā n dks vHh ; g vk'okl u nā

D; kēd cgr l kjsekeysvHh Hh my>sgg gA fcy dk , d vlg [krjukd Dykt̃ 38 gS ft l eāvt̃ h çkōtu l dsrgr tksfñLV DV eftLVñ fñfLV DV dyDVj gk k gS mudks, d 'kēā nh x; h gS i koj nh x; h gSfd vki ukSvFQdsk dñdsrhu fnu dscn fdl h Hh yM dk , Dohf't'ku dj l drsgA eāi e>rk gāf d fcy dksyusdk fQj iji t gh D; k gS tc bl fcy dksyusdk iji t gh ijh rjg l sfñQñV gsktkrk gS rksQk; nk D; k gA l jdkj tc pğsDykt̃ 38 dk ē; lōx dñds mlgacn[ky dj nā eāi ā n eā; g eāx djuk pğrk gāf d Dykt̃ 38

vè; {k egln; k} bl dsvfrfj ä nkrhu ckrdh vly eävk d k è; ku
vldf'kr djuk pkrk gñ elstnk fcy eaDykt 94 eadgk x; k gSfd
; fn vfkxgr Hñe i k p o"krd mi; lx eaugt vkth gS rls; k rlsog

; g f u e k k j r d j i k u l j D ; k i d e a t k u r k g h ; g d k e c g r g h d f B u
 g l o r k g a ' k g j l s x k o f d r u h n j g s d g l a l s v k i u k i a s i g y s ; g h h r l s
 r ; g l u k p k f g , A x l o d h n j h v k i d g l a l s e k u a s b l d s c k j s e a t h d n
 D y s j f Q d s k u g l u k p k f g , A d e i s u l s k u d s c k j s e a t h a n e a v i u h v k i f y k
 n t z d j u k p l g r k g a d e i s u l s k u d s c k j s e a t k s h u e l Z f u e k k j r f d ; s x ; s
 g s o s d e g a ; g k a i j e a v i u h v k i f y k n t z d j u k p l g r k a D ; k a d e g s
 D ; k i d t k s y m d h j f t L V h g l o r h g s o g v m j o s ; w g l o r h g s e k d l o s ; w
 i j u g e g l o r h g a ; f n e k d l o s ; w d s v l e k k j i j d e i s u l s k u m i y e k
 d j k ; k t k ,] r l s d e l & d e f d l h g n r d m l g a j k g r f e y l d r h g a
 y s d u t k s d n h h j f t L V h v m d l d s j k y m o s ; m g s m l v l e k j i j
 d j a s r l s f d l k u k a d s b l d k [k f e ; k t k h l o r u k i m a k a , d l o k o v l g
 n u k p l g r k g a f d g j x l o d s p k i l o v j d e l & d e i k p l k e t v j d h , d

vè; {k egkn; k} ešvc LVšMx deš/h dh fj i kšZ dh vkj è; ku
vkd'kr djuk pgrk gš LVšMx deš/h usvi uh fj i kšZ ea, d cgr; gh
xhkhj fo"n; dh vkj è; ku vkd'kr dj; k gš bl nš k ea90 čfr'kr
vfeoxg.k dæ vlg jkT; I jdkj kš}jk cuk; sx; sdksmladsele; e I sgsk
gš ftudh , d vyx I sl ph cuk; h x; h gš ml eaml sj [k x; k gš
gskuh dh ; g dkr gšfd tskfoš d bl I nu ešhfe vfeoxg.k dh hkh
: ij {k ij fopkj kš}j [k x; k gš ml dškoek bu dksmlai j yknuuē

vè; {k egln; k} eivki dsele; e l sbl l jdkj l sfouezvujlek djuk
 plgrk gnd Hie vfoexg.k cgr gh l onu'khy ç'u gš cgr xhijrki wč
 fy; k tk, vkj vc Hh ea-h thj vki vi usfoord l stksHh l ákkku
 Lohdkj dj l drsgđ mudksLohdkj dlft, ftl l sfdl kulædsfy, ; g
 fcy fgršh cu l dš ml dsfy, vki Hkijj dk'k'k dlft, A bl h fuonu
 dsl kfkj vè; {k egln; k} vki dlscgr & cgr ekd; okn nrsgg vi uh ckr
 l ekkr djrk gđ ■

जा के पैर न फटे बिवाई सो का जाने पीर पराई

gpeno ukjk; .k ; kno

Egln;] bl foeks d ij cgl dlsckjlk djrsgq gekjsurk ekuuh;
jktukFk Çl g th usftu fclnq/ladlsmBk; k Fkq eaml dk l eFkz djr
grrvlg l jdkj l selx djrck grrfd mu ij xtkjrk iwd fopkj djsvlg
mu ij l akku dja ftu [k/ka& ekjk 9] ekjk 10 vlg ekjk 16½ds
l æak eamlglausdgk Fk fd budk foyki fd; k tkuk pkfg,] eaml dk
l eFkz Hh djrck grrvlg elx djrck grrfd bu ekjkvkdlsbl foeks d l s
gVh Hh fn; k tk, A l Hki fr th] tS s[kk] l j{kk vfeku; e cukdj bl
nšk dsyk[kaxjhckadlseqjhyky dk , d gl hu l i uk fn[kk; k x; k]
yfd du ml l sfeyxk ; k uge] og rsl e; crk, xk ml h rjg dk ; g Hie
vfeoxg.k foeks d gA bl ea, d gok cukbzxbznšk dsvnj] , d ckr
QSykbzxbznšk dsvnj fd fdl kukadsfy, , d dkr dkh vfeku; e
l jdkj ykustk jgh gA yfd u ; g , d k gh vfeku; e gSfd bu rhu
ekjkvkdlsyxkusdscn i jsvfeku; e dk ca; kdj .k dj fn; k x; k gA
bu rhuekjkvkdlsckj .k ; g i jk foeks d fdl h dke dk uge jgsk vlg
budsckj .k fdl ku fcYdy vi usvfeckj l sopr jg tk, xA bl fy,
espkgrk grrfd ekuuh; jktukFk Çl g th usftu ckradlsmBk; k gA ml
ij l jdkj dlsè; ku nuk pkfg, A

gekjsikl fujrj dfrk ; k; Hie dk vHko gsk tk jgk gA 1984

ea13-11 djkM+gDVsj tehu tgl gekjsikl [krh dh Fkq] og 2010 ea
11-50 djkM+gDVsj gekjsikl jg xba tul ð; k c<rh tk, vlg [krh
dh tehu ?kVrh tk, rlsQM fl D; ksjVh yk, xsdgk l } vukt vk, xk
dgk l ð dkj [kuseavki mRi knu dj l drsgg e'ku cuk l drsgg l c
dN dj l drsggyfdu ba ku dk i v Hkjsk jk/h l } ru i ysk jk/h l }
ml dk 'kjhj i ysk jk/h l } bl fy, gekjs'kl u eal cl sT; knk jk/h ij
è; ku fn; k x; k gA vé gh cA gS ; g mi fu"kn-ust tskl andk fn; k Fkq
og dgk l svk, xk bl ij l jdkj dlsfprru djuk pkfg,] l kpuk
pkfg, A

l Hki fr egln;] tgl&tgl ftruh&ftruh Hie dk vfeoxg.k gsk
x; k gS mruh Hie vfeoxg.k gksdsckj .k fdrusfdl ku Hieghu cudj
etnij cusgS og vldMk vki dsl keusgA l u~1951 eatglafdl ku
71-9 çfr'kr Fkq] og o"z2001 ea54-4 çfr'kr vFkz~17-5 çfr'kr
fdl ku de gvk gA nli jh rjQ [krgj etnij o"z1951 ea28-1 çfr'kr
Fkq] og o"z2001 ea45-06 glsx; kA og 17-5 çfr'kr T; knk glsx; kA ; g
Hkjr l jdkj dk vldMk fl) djrck gSfd 17-5 çfr'kr fdl ku gVh vlg
17-5 çfr'kr [krgj etnij c<kA ; g fdl ku D; kagVg D; kAd Hie
vfeoxg.k dsckj .k ; k vl; dkj .k l sog [krgj etnij cu x, vlg
[krgj etnij dk eryc gSfd l htuy dke djsvlg ckdh l e; ea
'kgjæatkdj fjD'kk tyk,] Byk pyk,] Qw i kFk ij dke dj; egy dk
fuekZk dj; Hkæuaxs l s A bl fy, bl nšk dscku dsckj .k ; k Hie
vfeoxg.k dsckj .k ; k xyr uhfr dsckj .k bl h fgulrku dsfdl kula
dlsuack fd; k gS Hkæk fd; k gS ccl fd; k gSvlg tglaog tehu ekfyd
Fkq] ogaml setnij cukdj Qw i kFk ij fjD'kk pykusdsfy, [kMk fd; k
gA ; g vl; k; bl nšk eaglk jgk gA

nli jh rjQ bl dk ntchko gekjsi 'kku ij Hh i Mk gA o"z1951 ea
, d gtkj vlnh ij 430 xlsku Fls ogla o"z2007 eadpy 117 xlsku
cp x, A , d gtkj tul ð; k ij 430 vlg cp x; k 170A ; g gekjs
cSy&xk; dglapysx, \ bl fy, fd fdl ku tc ejrk gS fdl ku tc
mtMrk gSrlsml dsl kFk&l kFk og Hh mtMrsgA o"z1951 eaHk , d
gtkj vlnh ij 120 FkA o"z2007 eaog Hk dpy 90 cp x; hA es
bl fy, bu vldMkdsj [k jgk grrfd T; k&T; kgekjsfgulrku eaHie

vfeoxg.k gqk ; k vl; dkj.kkal sfdl ku foLFkfi r gksx,] xko l s
mtMrspysx,] Hkxrsypysx,] ml dsl kfk gekjh ; g 0; oLFk l ektr
gksx; hA gekjk xlsku l ektr gksx; kj gekjsi 'kql ektr gksx, A , d fnu
, d k vk, xk fd fglntkrku eacPpsdgaksfd ntk dglafeyrk g\$ rlsdgaks
fd Mh, e, l dscfki i jA osuge l e>aksfd xk; vlg Hk uke dstkuoj
Hk fglntkrku eand h ulY dsFkA , d h fLFkr ; snk eai nk djakA

ejh vki l sfouezckFkuk g\$ vHh , Fk\$ j Vh cukusdh ckr dgh xbzg\$
ft l sekuuh; jktukFk th usmBk; kA vHh Hie vfeoxg.k dsl kfk&l kfk
l jdkj dstfj , ; g ukhOQbzfd; k tkrk gsf d , d vjchVj gksrg\$
i pkV gj ftyseagkrh gA ejh Hk Ms , dMh-tehu bLV&okV dk\$ j Mj
l Ml eaxbA o"l2006 l sydj vkt rd eam d k eplnek ejst\$ k
vkneh tksml folkkx dk ea-h jgk vkt rd viusewotsdsfy,
eplnek yMh jgk g\$ vlg vkt rd ml dk Q\$ yk uge gqk rlsfglntkrku
dsxjhc dgl&dgl&eplnek yMh\$ dgl&dgl&tk, a\$ dglal si\$ k yk, a\$
dglal sodhy yk, a\$ xk; fcdk, pjokgh ea fdl ku dlsxk; dls
pjokgsdh etnjh nuseacpuh i MhA ml h rjg ewotk yusdsfy, dgl
l sviuh rjQ l si\$ k yxk, a\$ vxj geabruk eplnek yMh i MhA
ekuuh; vVy fcgkjh okti\$ h th dh l jdkj dsl e; ; 'kor fl lqk th
foYk ea-h FkA fdl kukadh rjQ l sge ykxkousmgl&tk dj dgk Fk\$ rc
mlgkousfd; k Fk fd Hie vfeoxg.k l \$ ml dsl m l svlg vl; l kkal s
fdl kukadlstkvs; gkskh ml ij bude VDI uge yxskA ; g ckr
bude VDI dkuu ead\$ yfdu bl dscotm Hk fdl kukal sbude VDI
vlg l jdkjh tehu vfeoxg.k gqk ml bLV&okV dk\$ j Mj eadl kukads
l m dsbude VDI dsi\$ sckVsx, A ckn eadgk fd Oke16 tek dj\$
vk; dj folkkx l src i\$ sokfi l gkA fdrusgh fdl kukadsi\$ svkt
rd yfcr gA bl fy, eamudh ; g nnukd dgluh vki dsl qk jgk gA
vxj , Fk\$ j Vh cukuh g\$ rks\$ gj ftysea, Fk\$ j Vh cukb, A fdl ku dls
ml dh l fpek nift , A

vki [ksh yk; d tehu ij m | kx D; kaxkrsg\$ cat j Hie ij m | kx
D; kuge yxkrsg\$ vxj cat j Hie ij m | kx yxkusgarisNvhl x< pys
tkb,] mml k eapystkb,] vlek dsm l bykdeapystkb,] tglatehu
cat j g\$ i RFkjhyh g\$ dcljhyh g\$ oglatkdj m | kx D; kuge [Mk djrs

gA vxj ogkam | kx [kMk djaksrksogkafctyh tk, xh] ogkal Ml
tk, xh] oglaokVj l lykbzgsck] oglaDokVj cuak\$ oglaok fodkl gkskA
ogla xjhcldsgkFk eajkst h vlg jkst xkj feyskA yfdu e\$tkurk gmf
vki , d k uge djakA bl fy, 'dk nfk tkusnf[k; kj dk nfk tkusnf[k; k
ek,] tk dsi\$ u QVsfckbz l sck tkusi h i jkba*

eaml fdl ku xjhc ds?kj eai nk gqk gA bl hfy, ml dh i Hk
ml dh onuk ep-s l rkrh gA yfdu bl eanksnf"V gA , d vks ksd
?kj kusokysg\$ 0; kol kf; d ?kj kusokysg\$, l -bzT M- okysgA os l kprsg\$
fd tehu dk vfeoxg.k uge gsk rlsckj [kuk dglayxsk\ m | kx dgl
yxsk\ 0; ol k; dglayxsk\ 'kgj kadsvkl & i kl og cuk; k tkrk gA

l Hki fr egkn; kj bl fglntkrku eagekjsfcgkj dsvlnj tc xkth th
dsekrghj eal wY ; fuofl Mh cukusdh ckr g\$ rksog uge cuh D; k
ckQ l j ykxkousdgk fd ogkagokbzvi k uge g\$ bl fy, ep-stkusea
dfBukbzgkskA l wY ; fuofl Mh ogkacukvst gkagokbzvi k gksvFkr~
l wY ; fuofl Mh dsckQ l j dseu dsvupty LFku ij ml l wY
; fuofl Mh dksuk; k tk, A D; k dkbz; fuofl Mh fjekV {s= eaug cu
l drk gA D; k og fi NM{s= eaug cu l drk Fk\ ; g ekuf l drk gA
; g gekjh nf"V gA bl fy, bl ij l kpa

egkn; kj ea, d ckr dh vlg e; ku fnykuk pkgkA foLFkfi rkadls
cl kusdh ckr] mlga j [kusdh ckr djuk pkgkA ekftzy Okej tks<kbz
, dMh-tehu tkrusokyk g\$ tehu dsvfeoxg.k kksdscn og Hieghu
cu tkrk gA gtkj\$ yk [kadh l \$; k ea, d sfdl ku Hieghu cu x, A
vki mlgatehu nak vki dgaksfd mlgacl k nksyfd uge tehu dk
ekfyd uge jgskA og etnj cu tk, xkA dy ml dscv/sck fookg gsk
gsrshiefr eku dj ml dsnjoktsi j yk vkrsgA i j laml dh tehu
pyh tk, xh rks [krgh etnj eku dj ml dsnjoktsi j dkbz uge
tk, xkA bl fy, fglntkrku dsfdl kukadlsdaky cuk nrs\$ mudh
tehu yrs\$, ; j i k / z cukrsgA j y ykbu cukrsgA ml ij cl pykr
g\$ m | kx yxkrsgA ml l srksv; gkrh gsu! vki l koftud fgr dsfy,
j y ykbu yxkrsgA ml l si\$ k dekrsgA j kM cukrsgA ml ij j kM
VDI yrs\$ Vh i k / z dk VDI yrs\$ fQj ml ij vki vl; l kkal s
VDI yrs\$ gokbzvi k cukrsgA ml ij vki i\$ k dekrsgA tglafu

fdl kuladh tehu tk,] ml ij yxusokysm|lxlal } 0; ol k; l svxj
vkenuh gksrksml dh tehu eafujarj tc rd oglaxkvlh pyrh jgš
0; ol k; pyrk jgš rc rd mu fdl kuladksml vk; eafgll nkjh feyrh
jgš rc ge l e>ksfd vki fdl kuladsfgršh gāvlš vki fdl kuladh
ckr l kp jgsgā D; k vki , d k djakš eātkurk gāfd vki , d k ugē djakš
D; kīd vki dk dke , d gh gā , d gh gā dgē ij fuxkgē dgē ij
fu'kkukA ckr rksxjhckadk djlkš ckr rksfdl kuladk djlkš yšdu ylk
fdl h vlš dksigpklvlš ; g vki NkM+ vlš bl ij vkb, A

gekjsnll jsl kfk hlk dkyusokysgā eāvāre rlsj ij vki l sčFkuk
d: ak fd vki bu ckrkaij l kšp, A vki D; k dgrsgā l jdkj tks
Qš yk djrh gš og vāre gā [kkk u cgh] tksl jdkj dgš fdl kulads
fy, l kyg vkuk l ghA vki ml su l; k; ky; eātkusnāsvlš u dgē
vihy djusnāA vki mlgādln ugē djusnāA D; k vki nšk eārkuk'kgh
pykuk pkgrsgā , d h rkuk'kgh dgē ugē gā ejscxy eāuiky gā ogla
dgrsgā "eqlj dkuu N'A** ogkadsjktk tksvi useql l sčkyš og
dkuu gā ml h rjg vki dguk pkgrsgāfd l jdkj tksdgsog dkuu
gā l jdkj dk eryc l jdkjh vfēdkjh] č'kkī fud vQl j tksdhlh bl
nšk dsxkō] xjh] fdl ku dsfgršh ugē gš gennZugē gā mudsfnyla
eāxkō] xjh] fdl ku dsfy, dkbzn; k ugē gš dkbzl gkuhīr ugē gā
mudsvknšk dksvki fdl kulaij yknāA vki fdl kuladksvihy dk
vfēdkj D; kugē nāA vllh hlk l kšp, A ekuuh; jktukfk Ćl g th usllh
bl ckr dksmBk; k gā

vki dgrsgāfd ge vtll h eātehu ysykA dyDVj ulšvfQdšku
djxkA rhu fnuladsvnj gekjh tehu Nhu yxkA D; kA D; k ml dh dkbz
i fd; k gā vtll h dk eryc D; k gā fdl ckr dsfy, vki tehu ykš
ml dh dkbz0; k[; k gksh plfg, A dkbzfu; e gksh plfg, A ; g ykdrā-
gā ; g l foēku vlš foēku l spyrk gā ; g l d n hlk l foēku vlš foēku
l spyrk gā ; g nšk l foēku vlš foēku l spyrk gā yšdu vki fdl ku
dksdgrsgāfd u rjsfy, l foēku jgskl u rjsfy, foēku jgskl u rjs
fy, l; k; ky; jgskl u rjh dgē l qokbzgskl rjsfy, , d gh gsk fd
tksdyDVj djxkl ogh l gh gsk vlš l jdkj tksvknšk djskh og
l jdkj dk vknšk vāre gskl rē dgē ugē tk l drsgā ftl rjg vki

djuk pkgrsgā , d k vaxth jkt eāllh ugē fd; k x; k FkA

vxj dkuu dksuk, d gekjsjktukfk Ćl g th vlš vl; l kfk; kaus
ftu ckrkadsmbk; k gš mudksnš[k, A

vā eāvki l sčFkuk d: akj nksn'V okysylx gksrsgā l kē; olk
dsn'ku dsjfp; rk elDI Zusdgk Fk & Dykl djDVj vlš Dykl bājlVA
fglnlrku eāDykl gš , d l Ei é l e) gā , d Āpsegylāeajgusokyla
dh Dykl gšvlš , d fuēku xjhckadh Dykl gā nskuladh fn'kk , oān'V
vyx gš nskuladh l eL; k , oāpōuru vyx gš fopkjēkj k vyx gšvlš
nksuladh fu"Bk vyx gā bl fy, ejh vki l sfouezčFkuk gskh] tc ; g
dkuu cuk rlsD; k ml l e; fdl h fdl ku črfufek dksml eācyk; k Fk
D; k dkbzfdl ku dk fjčtāVo vk; k fglnlrku dsl kjsfdl ku ; fu; u
okykausvki dsl k Hstkl vki usml dksjīh dh Vksdjh eāQad fn; kA
vki dsvēdkjh fey dj cBš ge yklausvlš gekjsurkvāustksl o-ko
fn; kl D; k ml ij fopkj fd; k vki usbl fcy dks, xhdYpj LVQmx
dešh eāD; kugē Hstkl eāvllh hlk dgrk gāfd vki bl fcy dks
, xhdYpj LVQmx dešh eāHstkl ftl ij ge fopkj djakš fplru djas
vlš bl eāfdl kuladsgd , oāgr eāge dš sl j{kk čnku dj l drsgā
ml ij vki dlsjk; nāA vki fcy yk, gā vPNsfcy rlsugē gā yšdu
fcy yk, gā vxj FkA l k dne mBk jgsgā eāml dk Lokx rlsd: akj
yšdu pkmk fd bl ij i qfopkj dfj, vlš i wkrk dsl kfk foēš d
ykb,] ftl l sfglnlrku dsfdl kuladh vlēkl ru , oāe dks'kā feyā
ēkl; oknA ■

ifo'ndi c'kn

I am very grateful for the use of the following: k gā ekuuh; ea- h th
 ea-sd h c m l h k l oky vki l sdjusgā vki vi usmūkj eamudk mūkj
 nksr" eācgr NīRK g"ĀāKā vkt vki t" bl fcy ij bruh l okuēfr
 n[k jgsgār" og D; k n[k jgsgā ge l Hh fdl ku dsnnz d" l e> rsgā
 t" i j k u k , DV Fk ml eafdl kukadsl kFk uk& bā kQh gāA ; glal rh'k
 plae feJk th cBsgq gā eācBk gā k gā ckdh fe= y" x gā Hq lāe ; kno
 th Hh gā fi Nysdkuū eafdl ku d" eā kotsdsfy, nj& nj HkVduk
 i M-rk FkA 17&20 l ky yxrsFsgā d" VZeaQLVZ vihy d" fMl kōM
 g" useā vki usbl dkūū dsDykt+29]30]31 eamud" vPnh ekdā/ oā; w
 feyā bl dk čkoēku r" fd; k gā yfdu og , d l e; ds vāj feyā
 bl dk d" Ā čkoēku ughā ge vki l stkuuk p k g ā s f d bl dh f p r k
 vki d s d j u s o k y s g ā v i j v x j l e; l s m u d" d e l s d e e k u l v j h
 d E i U l š k u u g h a f e y r k g ā r" m l d s f y , i n k f e k d f j ; k a d s f o #) D ; k
 dk; b k g h d h 0; o L F k v k i u s d h g ā ; g g e v k i l s t k u u k p k g ā ; g e ā
 bl f y , d g j g k g a f d v k i u s b l s o M f l D ; f j V h l s t M k g ā t c b l
 i j ; g l a c g l g" j g h F h r" v i u h v i j l s o n d s k t h r F k c k d h y" x k a u s
 f d l k u k a d" c k d k ; n k f e f u e e l i V Z c k b l f e y ā b l d h p p l z d h F h j
 l ā k u k f n ; k F k m l s v k i u s u g h a e k u j y f d u d e l s d e m l d" e ā k o t k
 l e; l s f e y u k p k f q , A g e t k u u k p k g ā s f d b l d s f y , v k i u s D ; k

ekuuh; ea-h tñ vki usbfjxsku d' bā'KLVDpj eaMkyk gā fdl kula
dsfy, fl pĀā Hh t: jh gš ugj Hh t: jh gā dkOh č'tōV py Hh jgs
gāviš dkOh u, č'tōV cunkā r' t' Hh č'tōV py jgsgā bl dkuu
dh i fjek; kał soscpsjgā rkfd fQj mud' u, rjhdsł su 'kq djuk
i Mā bl dscckjseavki D; k l 'p jgsgā ; g ge tkuuk pġgā ekuuh;
ea-h tñ jke x'iky th usviushk'k ea, d fo'k; mBk; k FMj ge ml d'
n'gj kuk pġrgsā vki usbl ykĀaba'KLVDpj l ōVj d' yEck crk; k
gā vki usjkbV&Vā, tōpsku cuk fn; k gā vc vki dgrsgā d Māky
jkbV gā ml dsvki cMācMāfoKki u nsjgsgā r' jkbV&Vā, tōpsku
dsfy, vki d' Ldwy pġg,] gj xĀo dsikl Ldwy pġg, A ; g vki dk
QtZcurk gā Ldwy pġg, r' ml dsfy, tehu pġg, A tehu pġg,
r' fQj ; g i jh i fō; k pġg, A r' eān[kusdh d'f'k'k dj jgk Fk fd
jkbV&Vā, tōpsku dscck mġkj čnsġj xōjkr viš jktLFku tš scMā
čnsġkēa65 gtġj dj M+dk bōkVēV gā fcgġj ea'lk; n 45 gtġj dj M+
dh gā bruh cMā jk'k dsfy, tē vki d' <ġk cukuk gsr' ml dsfy,
tehu pġg, A r' ml dsfy, D; k vki usd'Ā vyx l sviokn j [kk gš

ep-sugrayxrk gSfd vki usj [k gA vxj ; gh i fØ; k g'xh r" vluacukMh
 gS nfyrcPpladsfy, Nk=kokl gS dA t: jh phtagA ep-syxrk Fk
 fd <pkoxr l fpekk eadN phtad" vki d", d QkLV Vbl ij j [kusch
 t: jr Fk] ep-sbl eabl dk l adsr fn[kA ughai Mh gA vc eavkrk g
 bA'kLVDPj tS scMl DVj iJA nS[k,] nSk d" fctyh dh t: jr gA 68
 ijl v fctyh d"; ysij cLM gA bl nSk eagkbMks iKj dh l Hkouk
 cgr gA

l j] fgepy] Nukh x<+mukj[kM] vl e vS ukMzALV eatehu gS
 yfdu igM+vlS ufn; lavfekd gA vc vki usyM QkV yM dgk gS bl
 dsckjseal "pusdh t: jr gSD; kld igMteatehu dh deh gA eg'n;]
 igMlaea'k] unh dh Atkmi yCek gA vc bu n"ukadschp eal elb;
 dS sg'xk vS ; g dkuu ml eai jS kuh i Sk ughad jsk] epkgak fd vki
 viustok eabl ckjseal: j crk, A

eg'n;] ep-s, d egroi wZckr ; g dguh gSfd fd l kulad" mudk
 gd feyuk pkfg,] mlgatehu dk mfpr epkotk feyuk pkfg, vS t"
 foLFkfi r g'rsamudk i quokl Hh g'uk pkfg,] yfdu ekuuh; ea-h th
 vki Hh l e>rsghfd bl nSk eai th Hh t: jh gS bl nSk eam | "x Hh
 t: jh gS bl nSk eai th&fuosk Hh vkuk pkfg, A *I am sure you
 don't have this impression that this law becomes an
 instrument of disincentive for investment and industry.* eA
 tkuuk pkgak fd vki usl D'ku 47 eabl ckr dk ckoeMku fd; k gSfd
 vki ckboV us'f'k, 'ku l stehu [kjhn l drsgA vki usdgk gSfd
 ml dh l hek jkT; r; djskA vc xq:jkr] jktLFku eaQhjyM gA mukj
 cnsk epfcgkj epcakky eaç fMDVo ØM gA og xak] teqh cV gSvS
 vki usdgk gSfd eVh ØM tehu dh Hh Hh, Dok; j ughadh tk, xhA, d
 r" viusnSk eavSj "xhdj.k dsn" rjhdsg&, d rjQ r" cMh&cMh
 tehu yh x; h] yfdu QDVh ughapyrh vS oglai j jh; y, LVV cu jgk
 gA ml jh rjQ i th fuosk dstfj, dA cnsMaeau; k vSj "xhdj.k g"
 jgk gA ep-syxrk gSfd bl ckjseafMl &bl sVo ughag'uk pkfg, A d'A
 ckboV us'f'k, 'ku dj dstehu [kjhnrk gS" vki usl D'ku 47 eadgk
 gSfd vki d" bl i jh i fØ; k l sxtjuk g'xkA ep-syxrk gSfd bl dk
 fujkdj.k g'uk pkfg, fd bl vPNsdkuu l sfd l kuladsfy, i th&fuosk

dh l eL; k [Mh u g'A

vfire ckr] ekuuh; ea-h th vki us, d cgr fo'ky ra= [Mh dj
 fn; k gA eabl dkuu eai <+jgk Fk fd 5 fcnpkai j l quokA g'xhA
 l "ky beI DV vl d eV ij l quokA xte l Hk vS E; fup i syVh eagsvS
 'kgj dsokMZ eagA vki d" fjgfcyVskul s/yel/ ij l quokA djuh
 g'xh] vki d" ekjk 11 dsu fVfQdsku dsfy, gj xte l Hk eal quokA
 djuh g'xh vS Qkbuy vokMZ dsckjseal Hh l quokA djakA fQj vki us
 , d deVh fjgfcyVskul deVh dh l quokA dsfy, cuk; h gA ekuuh;
 ea-h th] vki bruk cMk ra= [Mh djakS r" fgmlrku dk N'Vk fd l ku
 r" ml l scgr i jSku g" tk, xkA bruh l quokA] brusvQl j] brus
 , uthvst & dgha, d k r" ughagSfd vki ust" bruk cMk rkuk&ckuk
 [Mh fd; k gSml l sgj txg vfrolnh fopkj dsy"x l fØ; g" tk, a
 gekjs>kj [Mh dsl kFh us; g l eL; k crk; h gA vxj bl l eL; k l sgj
 txg, DLVfeLV, yheV/ [Mh g" tk, xsr" d'A Hh l gh fodkl dk
 dke ughag" i k, xkA eg'n;] eS; s5&6 xthj eismBk, gA epkgak fd
 ekuuh; ea-h th viusmukj eaejs}kj k mBk, x, efladk tokc nA
 ekU; oknA ■

बिल को पारदर्शी एवं तार्किक बनाने की जरूरत

fou; dV; kj

mi l Hkfi r eg'n;] Hkie vtZu] i qokl u vlg i q0; bLFki u dk cMk egRoiwZfo"K; y'd l Hk l sg'rsq jkT; l Hk eavk; k gA l j] ; g 1894 dk vxatladsl e; dk i jkuk foek d gSvlg ml l e; l sdA ckj l ak'fkr g'rsq vkt i q%ge y'xkadschp ; glai j vk; k gA mi l Hkfi r eg'n;] tc dHh Hkie dsvfexg.k dk l oky mBrk gS rc fdl ku j'rk gA fdl ku dsikl j'usdsvykok d'A jkLrk ughajg tkrk gA

og ykBh [kkrk gS x'yh [kkrk gSvlg tsy Hkh tkrk gA bl dk mnkgj.k fnYyh dh l hek l syxk mUkj cnsk gA pkgsxw/j u', Mk g'] u', Mk g'] nknjh g' ; k HkVvk i j l y g'] mUkj cnsk eade l sde bu l kjsLFkkuk i j fdl ku usx'yh Hkh [kk; h gS ykBh Hkh [kk; h gSvlg tsy dsvnj Hkh x; k gA eg'n;] ; g , d l kFkd fcy cu\$ bl dsfy, vkt ; glai j cgl ckjBk g' jgh gA eg'n;] Hkie , d vue'y cNfrd l leku gSrfk nsk dsdj Mlay'xladh thfodk dk e[; l jr Hkh gA nsk dk yxHx 58 i j l v etnj oxzvh Hkh Hh Nf'k vlg ml l sl gk; d xrforef; la l stb'k g'k gA bduk'ed l o'zsvk'ed Mladh ckr djar' 2011 ea1-8 dj M+xteh.k i fjokj Hieghu FkA l foekku ds44oa1 akoku l si mZHkie ekj.k dkjuk l foekku dsHkx rhu dsvaxr , d ey vfedkj FkA

cgjgky] l foekku ds44oa1 akoku dscln vc ; g vuqNn 300% 1/2 ds vxr , d o'kfud vfedkj gh jg x; k gA vuqNn 300% 1/2 dsvuq kj fdl h0; fa d' fl ok; dkun dsvuqkyu dsml dh Hkie l scn[ky ugha fd; k tk, xk] yfdu , d k g' jgk gA bl fo"K; i j l keft d vlg jktufrd Lrj i j erD; gSfd orku dkun eadfe; lagA Hkie vfedxg.k vfedu; e 1894 dsvaxr ; fn , d ckj vfedxg.k l LFk usHkie fo' ksk dsvfedxg.k dk eu cuk fy; k r' og ml dk vfedxg.k d jdsgh jgrh gS fcuK ; g l 'psl e>sfd ft l 0; fa dh Hkie dk vfedxg.k fd; k tk jgk gS ml i j bl dk D; k cHko i Meka

d'A l j {k dk ekud ughagA okLrfod : i l svi hy dk cfoekku ughagA bl eai q%l a' tu , oai qokl dk vHko gA Hkie vfedxg.k } kjk LFkfi r 0; fa dh i q%LFkfi uk , oai qokl dk d'A cfoekku ughagA vki kr dkyhu cfoekkukadk n#i ; 'x g'rk gA orku cfoekku vki kr cfoekkukadsfo"K; ead'A eyHkr fu; e ughacrkrk vfi rq; g vFkMj Vh dsfoodkfedkj i j NMFn; k tkrk gA bl dsifj .keLo: i bl vfedu; e dsvlrxr yxHx l Hh vfedxg.k vki kr cfoekkukadsvlrxr fd, tkrk gA Hkie vfedxg.k dk eykotk orku l dzy njkai j fn; k tkrk gSt' okLrfod njkai sldQh de g'rk gA l qhe d'VZdk orku nf"Vd' .k& tflVI xui r fl akoh dsvuq kj fi NysdN eghukaeHkie vfedxg.k dkunladscjEckj mYyaku l s; g ckr cdk'k eavkA gSfd Hkie vfedxg.k vfedu; e] 1894 , d Nykok cudj jg x; k gA , d k yxrk gSfd ; g dkun vke vkneh dsvYi yHk dsfy, cuk; k x; k gA ekuuh; mPre l; k; ky; dh , d vl; i HB usmi j' a Hkouk bu 'knlaea0; a dh gS ^; g ckr l Ecflekr 0; fa ; kausegl u dh gSfd vfedu; e Hkie ekfQ; kvlad fgrladh j {k djrk gA ; g vfedu; e Hkie vfedxg.k dsi 'pkr foLFkfi r 0; fa ; kads i qokl dh d'A 0; oLFk ughadjrk tcf d ml dh thfodk cHkfor g'rh gA de 'knlaea dgar' ; g vfedu; e viuh mi ; 'fxrk vlg ckl fxdrk d' i k'j r g'usl si gysgh [k' p'p'k gSvlg bl dsrg'ur i qufz, 'tu dh vko'; drk gA ftruh tYnh g' l d' bl smfpr i k'n'kz , oarkfd' d cukusdh vko'; drk gA fo' kskr%vuqNn 300 1/4 ds cfoekkukadsvuq i bl dk l a' tu vko'; d gA ge vi {k djrsg'fd Hkie vfedxg.k dh frffk fuel'k dh i f0; k 0; ki d g' vlg bl eavuko' ; d

foyeC u g" A**

Hkie vfeoxg.k vfeifu; e] 1894 dh dfe; kadk Ok; nk mBkrsgg d[ke] jkT; I jdkjlarFk I jdkjh fudk; lauscMh I 4; k eami tkÅ Hkie dk Hh vfeoxg.k dj fy; k gš t" nšk dh Hk"tu I j[tk dsl kfk I e>rk gÅ I jdkj usjyoš I skj, I ÅtM] i ftyd I DVj] çkboš I DVj mi Øela dsfy, vko'; drk I svfekd Hkie dk vfeoxg.k fd; k gÅ çl xo'k dšx usviuh fji VZavYVr exk i koj ç"tDVt] 2012 dshkie vfeoxg.k ds fo'k; eafu"d'kzfn; k gšfd e[pek rFk N".ki Vue vYVr exk i koj ç"tDV dsfy, Øe'k%1538, dM+, oa1096, dM+vfekd Hkie dk vfeoxg.k fd; k x; kA, d fji VZdsvuq kj jysodsiki, d yk[k, dM+I sT; knk tehu I jlyl i Mh gÅ gšvš ftl skuj QM d" cpusdh i fØ; k py jgh gÅ

jkT; I jdkj atufgr ealHkie vfeoxg.k dj dšçkboš fcyMj kaviš m| fe; kad" I k[nsh gÅ oržku eakuuh; I qhe d'VZusdÅ ekeyla ea, ul hvkj] u", Mh rFk dÅ vU; jkT; laealHkie vfeoxg.k d" j i ?k"kr dj fn; k gÅ

ekuuh; mi I Hkfi r th] u", Mh dk t" x"recq uxj ftyk gš vkt oglafdl ku uke dh d'Å pht+ughajg xÅ gš oglk[krh ughajg xÅ gÅ oglaij T; knkrj Hkie d" çkboš fcyMj kad" nusdk dke fd; k x; k gš d[ñ I jdkjh dkekad" N" M+djdA vxj bl h çdkj I sfl špr Hkie d' cgQl yh; Hkie dh tehukad" fn; k tkrk jgsklj r" xlo feVrstk, as vš 'kqjhdj.k g'rk pyk tk, xkA

vfu; fer Hkie vfeoxg.k uscMsi škusi j 0; fäxr Hkie I xg d" c<k; k gšftl dsifj.kkeLo: i mi tkÅ Hkie dh deh g" jgh gšvš Hk"tu I j[tk I sl e>rk g" jgk gÅ cMsi škusi j tul 4; k dk foLFki u g" jgk gÅ

thfodk dk vHko, oacMsi škusi j xlokal s'kqj kadh vš i yk; u g" jgk gÅ i qokl @ i qLFk u dk vHko gÅ tgk&tgkai qLFk i r dky'fu; kacuk nh tkrh gš oglafol ky; dk vHko g'rk gš oglaiš ty dk vHko g'rk gš oglal yHk 'k'pky; dk vHko g'rk gš oglajkLrs[kRe g" tkrsgš mudh oglad" Å 0; oLFk ughag"rh gÅ tutkfr; kadh r" ?k'j mi šk g" jgh gÅ tutkfr; kad" thou dh eythar I šekv kadsfy, rFk

Hk"tu] ydMh] vkU;] pkjoxkg bR; fn dsfy, txykaij fuHk] jguk i M-rk gÅ mud" ogkaij mfr U; k; ughafeyrk gÅ bl dsdkj.k uDI yokn dh I eL; k cMh rsth I sc<rh pyh tk jgh gÅ ekuuh; mi I Hkfi r th] ešdguk pkgrk gmf d ekuuh; ea-h th d" bl ij è; ku nuk pkfg, fd de I sde txykæat" jgusokysy" x gš mudsi qokl dsfy, d'Å, d h ulfr cuk, aftl I sfd osogkajg Hh I d[ñ, d rjQ i M+fudky] nh jh rjQ os[krh djaviš rhl jh rjQ fQj i M+yxk, d, d h 0; oLFk mudsfy, g'uh pkfg, A mfr vš I fu' pr Hkie vfeoxg.k rFk i frdj, oai qokl ulfr; kadh vkt vko'; drk gÅ d[ñ dkj. kal shkie vfeoxg.k ij mfr dkuu fuekZk dh rRdky vko'; drk gÅ Hkie dk mfr mi; "x vš ekuo thou ij ml dšçHko dk vè; u g'uk pkfg, A çkFkedrk dsvlekj ij xg fuekZk] m| "x vkfn rFk I ešdr uxj; "tuk vš vlekj Hk"r <kpsdsfy, Hkie dk vkoš u g'uk pkfg, A Hkie vtš ij mfr i frdj dk fuekZk. k rFk fu; ked çkfedj.k dh LFki uk g'uh pkfg, A ih, ih dsfy, mfr i qLFk uk vš i qokl g'uk pkfg, A cMh ek=k ealHkie dk I p; u] ml ij Hko"; eaykk vft r djusi j i frçak yxuk pkfg, A [k] I j[tk dk I j[tk. k g'uk pkfg, A tufgr 'Kn dh mfr 0; k[; k g'uh pkfg, A

mi I Hkfi r th] LVVax dešh uscg" I kjh fl Qkfj 'kadh gÅ muea d[ñ, d h Hh fl Qkfj 'kagš ftud" ekuuh; ea-h th usLochdj ughaf d; k gÅ vki usHkie vfeoxg.k dk mš; I hfer j [kuj] cfu; knh <kpk ifj; "tuk fl p[Å] Ldh] vLi rky] i š ty ifj; "tuk vkfn ij è; ku ughafn; k vš bud" fcy eal fefyr ughaf d; k t" fd cgr vko'; d gÅ i hi h rFk çkboš I DVj vtš eal jdkj dh Hkiedk ughapkg, A vki usi jh rjg I sml eal jdkj dh Hkiedk d" Mky fn; k gšvš dešh usHh fji VZnh gšfd vfeoxg.k çfØ; k dsfy, i kpo havuq p[ñ dk I ekoš k, d ekMy ds: i eagÅ

bl h rjg cfu; knh <kpk ifj; "tuk ds: i ead" Å Hh vlekj d I j[puk ?k"kr djusi j jkT; I jdkj dh fu; k; rk d" Hh I jdkj usugha ekua I kekt d çHko dsl gh vkdyu dsi 'pkr gh Hkie dh i gpku I fu' pr g'uh pkfg,] bl Hkie dh i gpku ughag" jgh gš t" fd i gys g'uh pkfg, A

, l -vkÄ-, - d' xte l Hk dh vko'; d l gefr g'A bl eaDyDVj
 djxkl cldh dsy'x djxk yfdu t' xte l Hk dh l gefr g'uh pkfg,]
 og ughag' jgh gA foeks d dh ekjk 10 }kjk [lk| l j {lk i frLFki uk
 l fuf'pr dh tkuh pkfg, A Hie dscrtkj eW; fuekij .k grqcgd nL; h;
 Hie fuekij .k vk; 'x dh LFki uk g'uh pkfg, A dEi fu; ka }kjk fd, x,
 vijlek d' Hkjr; nM l fgrk dsvarx' fui V; k tkuk pkfg, A gj ckj
 dEi fu; kadsfy, ; g l fpekk nsnh tkrh g yfdu eabl ckr d' ugha
 l e> ik jgk gmf d tc cldh vijlek g'rsgr' Hkjr; nM l fgrk ds
 varx' ntZgrsgavlj tc bu ij vijlek g'rk gsr' fQj bud' D; ka
 N'M+fn; k tkrk gA ; g ckr eagh ughadg jgk g'cfYd , d deyh dh
 fji 'VZHH ; gh dg jgh g\$ bl fy, budsvijlek Hh Hkjr; nM l fgrk
 dsvuq kj fui V, tkuspkfg, A

vfekl pouk dsele; e l svuq fip; laeal alkku dh 'kDr fufgr g\$ bl
 [M 99 d' gV; k tk, A fo'kK vkj-vkj- ik=rk r; dkj dka l s; fn ugha
 nh tkrh g\$ r' nM jh vuq fip l snh tkuh pkfg, A ekuuh; ea-h th] bu
 11 fclnpladh LVWak deyh usfl Qkfj 'k dh g\$ yfdu vki usbud' fcy
 ea'kkey djusdk dke ughafd; k gA

mi l Hkfi r th] vLh rd 6-5 dj 'M+fdl ku foLFkfi r gq g\$
 bl hfy, Hie vfehxg.k dk c'u [Mk g'rk g\$ r' fdl ku vknksyr g'
 tkrk gA l u-1894 eavactlausHie vfehxg.k fcy r\$ kj fd; k FkA bl ea
 vktknh dscn l srhu ckj l alkku g'rk gA ; g l alkku 1962]1967 vlg
 1984 eav'k g\$ yfdu fdl ku ukjkt gA og pkgrk gsf d Hie vfehxg.k
 rjhds l sfd; k tk, A ; fn fdl ku dh Hie dk vfehxg.k eueksrjhds l s
 g' tkrk g\$ r' og LoHk kod : i l sukjkt g' tkrk gA ; g t' Dyklt &2
 g\$ bl eaftrusclHfor ifjokj g\$ 80 Qhl nh y'xladh vke l gefr g'uh
 pkfg, fd ; g Hie vfehxghr dh tk, ; k u dh tk,] yfdu ifcyd
 ckboV iKVj'ki dst' c'tDVt glax mudsfy, ; glaij 70 ijl W
 j [lk x; k gSexj bl eal jdkjh c'tDV dsfy, fdl h cdkj dh d'Ä
 cle; rk ughagA

eg'n;] eavki dsele; e l sekuuh; ea-h th l s; g dguk pkgrk g'
 fd vki dsl e{k d'Ä, d h etcgjh ughag\$ r' fQj , d l ekurk j [kusea
 D; k ijskuh g\$ bl d' ; fn , d l ekurk l sykxufd; k tk, vlg vki dh

d'Ä etcgjh Hh u g' r' ; g fcy vPNk g'xkA ekuuh; ea-h th] vki l s
 vlxg gsf d tc vki tehu dk vfehxg.k djrsgr' r' tglaij xld cl rs
 g\$ oglavkcnh dsfy, tehu fuekij .k dk d'Ä eki nM g'uk pkfg, vlg
 og eki nM ughagA vxj oglaij xld cl rsg\$ r' fQj vkcnh c<rh gA
 vki us; fn vkcnh dsfy, tehu ugha'N'M] r' vkusokysfnukaeafdl ku
 r' vi uh vkcnh dsfy, Hie vfehxg.k ughadjok l drk gA ; fn i gys
 l sbl dsfy, tehu N'M+nh tk,] t' T; knk vPNk g'xkA

mi l Hkfi r eg'n;] eavki dk e; ku bl fcy dsDyklt 9 dh vlg
 vkdf'kr djuk pkgrk g\$ D; kld ; g l cl s[krjukd gA ; g t' Dyklt
 9 dk *urgency provision under section 38* g\$ bl dsrgr l jdkj
 vfehxg.k djrh g\$ r' Dyklt 9 vfehxg.k dh i fØ; k d' *Social
 Impact Assessment* l sepa j [lk FkA

ekjk 9 eanh xÄ 0; oLFk dk d'Ä Hh vlspr; ughajg tkrk g\$ vr%
 eavki l sdguk pkgrk g'; g t' ekjk 9 g\$ bl eavki kr fLFkr eayusdh
 t' ckr dgh xÄ g\$ bl d' l ekkr dj fn; k tk, A ; g ekjk fdl ku
 foj'ekh gsvlg bl dk dghaij Hh vlspr; ughagA

eg'n;] fdl h Hh cdkj dk vfehxg.k g' pkgsckboV dā uht+dsf
 fy, g] ifcyd iji t+dsfy, g] l 'ky bEiDV dsfy, g] vl leW
 dsfy, g' ; k ,lok; jleW y iji t+dsfy, g] bu QDV fuf'pr : i l s
 bl dk vl leW g'uk pkfg,] yfdu ekuuh; ea-h th] bl l D'ku dsuhs
 vki dh 'ekjk 10** t' dgrh g\$ ge vki dk e; ku ml h Dyklt 10 dh vlg
 vkdf'kr djuk pkgrsgA Dyklt 10 dgrk gsf d] ^dN i fjlFkr; kad'
 N'Mej eVhØW] ekuscgQl yh tehu dk vfehxg.k ughafd; k tk, xkj
 tfcd bl h ea' l D'ku 2** dgrk g\$ bl l D'ku ea; g ckr dgh xÄ g\$
 fd] ^ugh, d k fd; k tk l drk gA , d rjQ r' vki dgrsgafd t'
 cgQl yh tehu g\$ ml tehu dk vfehxg.k ughag'uk pkfg,] tfcd
 nM jh rjQ] oghaij ml dk l D'ku 2 dgrk gsf d] ^ugh, d k fd; k tk
 l drk gA bl rjg l sr' ge fQj l soghaij vkdj [M'g' x,] tgl
 ij i gysFk; kuh fd vfehxg.k fd; k tk l drk gA eg'n;] ; g n'gj
 ckr g\$ bl ij , d ckr g'uh pkfg,] ughar' bl ekjk d' Hh l ekkr fd; k
 tk, A

eg'n;] ; g dgk x; k gsf d] ^tc rd fdl ku l gefr u n\$ rc rd

fdl h Hh glyr eahie dk vfeoxg.k ughag'uk pkfg, A ; fn fdl ku dh l gefr ughag'svlg vki ml tehu dk vfeoxg.k djrsag'svlg og Hh fl apr Hie g] cgql yh Hie g] r' eal e>rk gaml Hie dk fdl h Hh dher ij vfeoxg.k ughag'uk pkfg, A

eg'n;] gekjsvkl ikl cgr catj tehu ga os sn[tk tk, r' mukj cnsk eacatj tehu [kre g' xA g's yfdu vllh Hh dA vlu; jkT; lads vnj cgr&l h catj tehu ga os sr' dA cnsk vllh, d slh g' x, g' tgl ij catj Hie ughag' gfj; k.k dsikl catj Hie ughag'xh] iatlc dsikl ughag'xh] mukj cnsk dsikl Hh cgr de g's fcglj eacgr de ga; g bl fy, g' jgk gSD; kad l Hh txglaj d'ctsg' jsgga bl ds cktm Hh cgr l s, d sjkT; g's budsvnj, d sLFku g's tgl ij catj Hie g's bl fy, vki ogk dh catj Hie l sdke pykb, A bu jkT; laeadA txglaj Al j tehu iMh ga g's vr%bl rjg dh t' Al j Hie g's tgl ij tehu Al j iMh ga g's vki ml tehu l sdke pykb, A LVAMac desvh uslh bl ij fl Qkfj'k nh gSfd bl dsvnj bl cdkj l s0; oLFk g'uh pkfg, vlg fl apr tehu fdl h Hh dher ij ughag'uk pkfg, A vxj og tehu pyh tkrh gSr' ijk i fajok] ijk xlp mtM+tkrk ga tc xlp mtM+tkrk g's rc osy'x foflké xlpkadsvnj tkdj cl rsga

eg'n;] ekjk 63 ea; g ckoekku j [lk x; k gSfd] fdl ku vihy ugha dj l drk ga vki usbl ekjk ea; g ckoekku j [lk ga vki ekjk 63 i f<+] bl eafy[lk gSfd] fdl ku vihy ugha dj l drk ga eal muk pkgrk g' fd og vihy dgk djxk\ og vihy djusdsfy, fdl txg ij tk, xk\ vki de l sde fdl ku d' vihy r' djusnft,] rkfd og vnkyr dk njoktk [kv[kvk l dA ekuuh; ea-h th] eavki l svlxg djuk pkgrk g'fd vki de l sde fdl kulad' d'VZear' tkusnft,] ml dk njoktk r' [kv[kvkusnft,] tgl tkdj og fdl ku vihy dj l dA

eg'n;] ekjk 38 ea; g ckoekku j [lk x; k g's ft-yk dyDVj@ eftLVV d' ; g 'fä nh xA gSfd] "vki kr-flfkr eav'fVQdsku djds rhu fnu cln fdl h Hh tehu dk vfeoxg.k dj l drsga vki rhu fnu dk e'ak nsjsga vki tehu dk vfeoxg.k djrsag'svlg fQj rhu fnu dsvnj ; g dgrsg'fd ugha bl dk vfeoxg.k g' x; k g's bl fy, vc

vki tehu [kyh dlf't, A og dgk tk, xk\ rhu fnu dsckoekku l sr' , d k yxrk gSfd , d cdkj dh rkuk' kgh LFKfi r g' tk, xh vlg i jk dke Hh ml h gl kc l spyska ; g t' ekjk 38 g's ; g fdl ku foj'ekh g's bl fy, bl ekjk d' i jh rjg l sl ektr djuk pkfg, A

eg'n;] eakjk 45 dsckjseai muk pkgrk g'fd vFKMj Vh dgk cuach vlg fdruh cuach\ bl 0; oLFk dsckjseadN Hh Li "V ughag's bl fy, bl d' Hh Li "V djuk pkfg, fd vki dh fdruh vFKMj Vht+cuach vlg fdruh LFKulaj cuacha ; svFKMj Vht+ftyk daekaj cuuh pkfg, A ejh vki d' ; g jk; gSfd vki bud' ftyk daekaj cukusdk dke dlf't, rkfd ogk ij fdl ku Hh tk l davlg ckdh y'x] t' T; knk nj ugha tk l drsg' t' vui <y'x g's mudsfy, Hh bl dh 0; oLFk ftyk daekaj g'uh pkfg, A

eg'n;] D; kad vllh vnkyradsvnj fucVkj d' ydlj cgr d' st+py jsgg's bl fy, bu d's st+dk fucVkj QkLV d'VZ dh rjg g'uk pkfg, A , d i {k dgrk gSfd ; g ejh Hie g's ml jk i {k dgrk gSfd ; g ejh Hie g's bl d' ydlj cgr >xM'spysjgrsg's vr%eavki l sfuonu djuk pkgrk g'fd bu e'lad' ydlj vnkyradsvnj QkLV Vld d'VZ dh 0; oLFk g'uh pkfg, A ; g fdl dh Hie g's fdl dh Hie ughag's bl e'fsdk tYnh l stYnh fucVkj g'uk pkfg, A bl d' i h<h nj i h<h ugha pyusnuk pkfg,] bl fy, bl dsfy, , d l e; l hek Hh fuf'pr dj nft, A ; fn vki bl dsfy, , d l e; fuf'pr dj nksr' vPNk g'xkA

eg'n;] ea; g dguk pkgrk g'fd vko' ; drk l svfekd tehu dk vfeoxg.k ughag'uk pkfg, A ijsftysdk vfeoxg.k g' tk, vlg ogk ds ijsxlp mtM+tk, ; g fdl h Hh dher ij ughag'usnuk pkfg, A dA ckj bl cdkj l sg'rk gSvlg geusbl dsckjseadgk Hh ga t's snknjh g's knjh dsikl fctyh c'tDV yklusdsfy, tehu yh xA FHj yfdu c'tDV ughayxkA

og tehu dgk g's ; g vkt rd i rk ughapykA i mZckoekku ea-h] oh i h fl g' th dA ckj ogk ij gy pykusx,] yfdu ml tehu dk D; k g'rk\ vlf[kj og tehu fdl kulad' feyuh pkfg, A vc vki usog tehu Hie cid d' nsnh g'xhA vc og cnsk dsikl g'xh] yfdu og tehu fdl kulad' feyuh pkfg, A vxj fdl kulad' e'votk feyk g's r' fdl ku

mruk gh eϕkotk mud" oki l dj nA t" fdl ku eϕkotk oki l djuk
pkgrsgj ftruk eϕkotk vki usmud" fn; k gš vki mudk eϕkotk
oki l ysyfyt, vlg og Hie mu fdl kulad" nsnft, A tc l svki us
eϕkotk fn; k gš rc l sydj vkt rd vki usogk ij, d iš k ugha
yxk; k gš dñ dke ughaf; k gA, d k dš spysk\ bl fy, tgl; T; knk
tehuai Mh gā gš ogk vko'; drk l svfekd tehukadk vfeloxg.k ugha
g"uk pkfg, A

t" vfeloxghr tehuagj t" i kp o"lkd mi; "x eaughavkrh gš
vki ush bl eal hek j [kh gšvlg i kp o"lkd dh ckr dh gš mlgafdl kula
d" oki l djuk pkfg,] yfdu vki usbl dsl kfk&l kfk, d vlg ckr
t" Mh gšfd; g l jdkj dshie cid eapyh tk, xhA; g r" vki usn"gh
ckr dg nhA vxj, d ckj l jdkj usfdl h tehu dk vfeloxg.k dj
fy; k] pkgsfdl h dh Hh l jdkj g] fQj og n"ckj fdl ku d" oki l ugha
djuk pkgrhA l jdkj; g pkgrh gšfd og gekjscid eavk tk, A; g
r" n"ckj ryokj g" xAA ekuuh; ea-h thj tc vki, d k dgrsgj r" fQj
vki bl d" fdl kulad" oki l dñft, A t" fdl ku bl dk eϕkotk oki l
nsnft ftruk eϕkotk vki usfn; k gš og eϕkotk ydj vki tehu mud"
oki l nsnft,] r" jkLrk l kQ g" tk, xkA

vc tehu dh t" oš; wgš r" jftLVh dh t" oš; wgrh gš og cgr
de g"rh gA tehu dh dher ml l sn"xqh rhu xqh pkj xqh rd tkrh
gA vxj vki us tehu dh oš; wdsvkekj ij fdl kulad" eš; nusdh
d" f'k'k dhj r" ml ea>xMk [kMk g"xk] fQj osvuh tehu ughanakš
D; kñd mudh r" tehu tk jgh gA vc vki ml eadg l drsgāfd ge
mud" n"xqh dher nusdh d" f'k'k djakš ge pkj xqh dher nusdh
d" f'k'k djakš yfdu bl dsfy, , d l kQ ulfr cuuh pkfg, A bl ea
vki us'kgj dsfy, vyx čkoekku j [kk gšvlg ngkr dsfy, vyx
čkoekku j [kk gš r" 'kgj dh l hek D; k g"xh vlg ngkr dh l hek D; k
g"xh\ dA xlp vkt 'kgj cu x,] 'kgj dsvlnj vk x, A D; k vki
mud" bl l hek dsvlnj 'kgj eakukš pfid mudh xte i pk; ragj vkh
ogk ij xte čekku pñk tkrk gš r" osr" ml svi uk xlp ekursgā yfdu
ogk l kjk dkj"ckj] l c jgu&l gu fcYdg 'kgjh g" x; k gA og fLFkr
D; k cusxh de&l &de ml fLFkr ij Hh fopkj djusdh t: jr gA

bl fy, tehu t" vMjoš; M gš pfid og ekdV oš; wj ughagš bl fy,
ekdV oš; wj mud" dā d šku nh tk, A ml dh ijh rjg l srš kjh g"uh
pkfg, A

vc ešdñ ckradg dj viuh ckr l ekr d: xkA gekjh iKVl s
vlg Hh y"x c'yusokysgā bl fy, ešvki dsl keusM&n" feuV eads
oy dñ fclñj [kuk pkgrk gñvlg ftruk ešusdgk gš ml d" Øec)
djdsvki dsl keusj [kuk pkgrk gñ

mi l Hfi r egñ;] vckrh ij dkum cuuk pkfg, A tc rd vckrh
ij dkum ughacusk] tul d; k ij fu; æ.k ughag"xk] rc rd dA
l eL; kvadk l ekk ughag"xkA pfid; g tehu r" c<xh ugh bl fy,
bl ij l [rh djuh pkfg, A dñ y"xlad" ; g vPNk yxsk] dñ y"xla
d" [kjkc yxsk] yfdu –

[kyh tehukij m| "x yxk, tk, A fdl kuladh [lsh dh tehu] t"
dA Ql ykakyh tehu g] fdl h čdkj l suglayh tkuh pkfg, A bl ea
fdl ku 76 ifr'kr l s?V dj dkOh ulpsvk x, gš djhc 58 ifr'kr r"
etnñ oxZdsy"x g" x, gA

bl ea80 čfr'kr fdl kuladh l gefr dh ckr dgh xA] yfdu 100
čfr'kr fdl kuladh l gefr dh ckr D; kaughadgh xA\ tc vki 80
čfr'kr dh ckr djrs gš r" vki bl d" 100 čfr'kr rd ykb, A vxj
vki d" T; knk&l &T; knk de djuk gš r", d&n" čfr'kr de dj
nñft,] bl d" 98 čfr'kr dj nñft,] yfdu 80 čfr'kr dh ckr l e>
eaughavkrh gA bl fy, bl dsÅij Hh fopkj djuk pkfg, A

2005 ea, l ĀtM nš dk l cl scMk ?kVkyk gA; g tehu fdl kula
d" oki l g"uh pkfg, A i kp o"lkd tehu dk mi; "x u g"usi j fdl kula
d" og tehu oki l g"uh pkfg,] ; g geusi gyscrk fn; kA bl eaHie
cid dk t" ekeyk gš og Bhd ughagA jftLVh djkrsl e;] og ml
tehu dk D; k mi; "x djxk] ; g fy [kokuk pkfg, A vki ft l tehu dk
vfeloxg.k dj jgsgā og fdl dsfy, dj jgsgā

; g jftLVh eafy [kk tkuk pkfg, A tc vki fdl ku dh jftLVh
djokrs gA; k tc vki Hie vfeloxg.k djrs gš r" jftLVh ea; g ckr
fy [kh tkuh pkfg, A vki ft l dh tehu ys jgsgā ft l smtM+jgsgā
ml d" de l sde, d u"djh vo'; nh tkuh pkfg, A

ekjk 9] ekjk 10 vlg ekjk 38 fdl ku foj`ek ekjk, agb bud` i jh rjg
 I sgVk fn; k tkuk pkfg, A tehu j`t ?kVrh pyh tk jgh gA fdl kuka
 d` Hkfk&uack fd; k tk jgk gA t` fdl ku ekfyd gvk djrk Fkq vkt
 og etnij cu x; k gA i 'kqijh rjg I sl ekir g`rspystk jgsgA
 fdl kukaij blde VDI i Mrk gA bl sn[kuk pkfg, fd dgk&dgkaij]
 fdu&fdu LFkukaij fdl kukaij blde VDI i M+jgk g\$ ml ij j`d
 yxkuh pkfg, A

tgkaij vki tehu dk vfelxg.k dj jgsgA ogkal sfoLFkfi r y`x
 ; k v<kA , dM+okysfdl ku vkt i jh rjg I shk[k elakusdh fLFkr ea
 vk x, gA vki mlgavi hy djusdk vfelckj Hh ughansjgsgA dyDVj
 t` dgskj ogh g`xkA ; fn fdl kukad` I qk ughax; k bl rjg r` gekjs
 ns k dsvlhj rkuk'kgh g` tk, xhA

ekuuh; mi I Hkfi r thj esusviuh ckraj [kA ekuuh; ea-h th l s
 ejk fuonu gSfd geust` I akaku dgsgA mud` vki Lohdkj djakA
 cgr&cgr | U; oknA ■

प्रशासनिक जटिलताओं में जकड़ा है यह बिल

Hkj hae ; kno

■ Eekuuh; mi I Hkfi; {k eg`n; k} yxhx 130 I kyladsckn ge
 , d u; k Hkfi vfelxg.k dkum ydij vk, g\$ yfdu ey c`u ; g g
 fd , d dkum] t` 130 I kylard pyk] vc t` u; k dkum ge ydij
 vk, g\$ og fdrusyEcsI e; rd bl ns k d` pyk I drk gA
 ekuuh; ea-h eg`n; ; g t` fcy yk, g\$ bl eamlgkusbI dk t`
 vltDV fy[k g\$ bl eafy[k g\$ ^m | `xhdj .k] vfudk; Zvol jupukRed
 I foekvkadsfodkl vlg uxjhdj.k dsfy, Hk&Lokfe; karFk vl;
 cHkfor dtyfckad` de&I &de ckek i gpk, fcuk Hkfi vtZ ds
 fy, A bl eavlxst` pkj 'kOn fy[ls g\$ osg& i gyk] ekuoh; (nll jk]
 I ghkxh(rhl jk] I pukc) vlg pFk] i kjn'kZcfØ; k d` vi uk, xA
 yfdu ekuuh; ea-h eg`n; ] tc vki tokc nax} r` orZku eat`
 , DV g\$ ml I sryuk djrsgg vki d` tokc ns k i Mxk fd vki ust`
 i gyk 'kOn ^ekuoh; ** dgk g\$; g fdruk ekuoh; gA ekuoh; dk
 vFZ; g gSfd t` turk g\$ ml d` vki fdruk Rofjr] fdruk I qe
 vlg fdruk dY; k.kdkjh U; k; ns i krs gA vHh t` orZku dkum g\$
 ml dkum ea-tehu , Dok; j djusdsfy, rhu I D'kd g& I D'kd

4] 6 vlg 9- ; st" rhukal d'kd gš bueal e; I hek n" I ky gš bu
n" I kyaeajkT; I jdkj Hh tehu d" vfehxghr djrsI e; vius
foodk?kdj d k ç; "x djdsI e; I hek I scgj ughafudy I drhA
vki d" n" o"kdsvlnj dā d šku fMDys j djuk i MædA yfdu
vki t" fcy ysdj vk, gš bl eavki igysr" I "ky bEi DV
vl d eW ysvk, A I "ky bEi DV vl d eW ds6 eghusckn [kM 11
vlg 14 ylxw'xk] t" ijkus, DV dk I d'ku 4 gš ml ds, d I ky
ckn] t" ijkus, DV dk I d'ku 6 gš ml dsdājšVo [kM 15 vlg 20
gš vlg ml ds, d I ky ckn] ijkus, DV dk t" I d'ku 9 gš ml dk
dājšVo [kM 24 gš osyloxigakA ; g çfØ; k] t" oržeku dkuu ean"
I ky eaijgh g" jgh gš ; g vki dsbl fcy eal k-srhu I ky eaijgh
g" jgh gš D; k ; g ekuoh; dk; Zgš ijkus, DV eal jdkj d" ; g
i koj ughagš vxj I d'ku 4 ea tehu dk , d ckj u"fvfQds'ku
fd; k] r" u"fvfQds'ku djusdsckn n" I ky dsvlnj vki d"
dkjžkĀ i jh djuh i Mæh] yfdu vki ust" I d'ku 11 fy[kk gš vki us
t" I d'ku 14 fy[kk gš gjd eavki us, d fo"k; t" Mæ gš "i jUrq
I efpr I jdkj d" 12 ekl dh vofek c<kusdh 'kfä g"xh] ; fn
ml dh jk; ea, d h i fjLFkfr; k fo|eku gš t" ml sl; k; fpr
Bgjkrh gš vki dsl d'ku 11 d" fMDys j djdsvki dh t" I efpr
I jdkj gš og r" I e; c<krh jgšxhA ; g , fDoth'ku dh çfØ; k r"
6 I ky eaHh i jh ughag"xhA ; g t" i koj gš ; g fMfLØš kujh i koj
gš vki dsi jkus, DV ean" I ky dsvlrxž I kjk , fDoth'ku djus
dk çkoèku Fk] tfcd ; gk vki 6 I ky rd , fDoth'ku ughadjæš
vlg ml dsckn vki usçkoèku ; g fd; k gšfd I efpr I jdkj 12
ekl dsckn bl dh I e; I hek d" r" c<k, xh] yfdu tc vki
vekm/ dk fMDyjs'ku djæš r" I d'ku 11 dsrgr QLVZu"fvfQds'ku
dsl e; tehu dk t" jš/ g"xk] ml dsef'kcd djæš vkt dsl e;
ea tehuakd jš/ tgk i j , fDoth'ku g'r k gš ogk 100] 200] 300
çfr'kr rd c<rk gš pfid ejh tehu i j I d'ku 11 fMDys j g"
pplk gš bl fy, I jdkj ep-sr" 7 I ky ckn I d'ku 11 dh Mš/ ds
ikp I ky igysdk jš/ nxh vlg I kfk okyh I c tehuakdsHko c<æš

rFk osejh dher i j gkĀ çkbl d" , āok; djæš I j] vki usbl ds
vktDV eadsl k ekuoh; 'kñ fy[kk gš ; g fdI çdkj I sekuoh;
g" I drk gš

pfid ejh tehu d" , Dok; j fd; k tk jgk gš ešfdI ku gš eš
viuh tehu d" ughacpk i k jgk gš yfdu ejš i kl okyh tehuakds
t" ekfyd gš osYw bāok; dj jgsgš

ejk nlv jk fo"k; gš vki usbl dsvktDV eafy[kk gš 'I ghkxhA
; g cgr vPNk 'kñ gš bl dsvktDV dsfy, ; g cgr mi ; çä
'kñ gš ekuuh; mi I Hkè; {k eg'n; k] ešvki I s, d fuonu djuk
pkgrk gš ; g fglñh eavki dk t" otž vkrk gš bl ea, d s'kñ vkrš
gš ftud" vPNsl svPNk fglñh Hk"kh 0; fä Hh ughal e> I drk gš

t" mfpr epkotk 'kñ gš ml dsfy, ^_tqçfrdj* 'kñ dk
ç; "x fd; k x; k gš ; g ^_tqi frdj* 'kñ vki dsfoèš d eaç; çä
fd; k x; k gš d'Ä Hh fglñh Hk"kh 0; fä mfpr epkotk 'kñ
vki kuh I sl e> I drk gš çHk th Hh ; gh dg jgh gš oscgr vPNh
dfo; =h Hh gš

bl h çdkj , d vlg 'kñ d" i <+dj ešvk'p; pfdr jg x; k]
'I "ky bEi DV vl d eW dh fglñh dh xĀ gš 'I kekt d I ek?kr*A
ešr" ?kjk x; k fd ; g d'ū I k vk?kr gš ml dsfy, I hek I k 'kñ
gš 'I kekt d çHko*A gkykd vki usbl I d'ku ea'I kekt d
I ek?kr* fy[kk gš yfdu ml seš'I kekt d çHko* gh c"ymkA bl ea
vki us, d fo"k; j [kk gš vki dk ; g I "ky bEi DV vl d eW cgr
vPNk gš yfdu bl eavki us, d ç'fotū fd; k gš t" i fcyd I DVj
gš ml ea70 i fr'kr y"xlausdg fn; k] r" vki us, çoy nsfn; kA
, çoy nsdsckn vki usl "ky bEi DV vl d eW djok; kA ml s
djrsq vki ust" ç'fotū fy[kk gš I "ky bEi DV vl d eW ds
Dyklt+7 dk I c&Dyklt+15½gš

" ; fn mi èkkj& ¼½dsvekhu xBr fo'kšK I emj dh ; g jk; gš
fd&

& ml ifj; "tuk I sd"Ā y'd ç; "tu ijk g"xk(vlg

& I Hk0; Ok; nsl kekt d [kpžvlg i frdh I kekt d I ek?krA

dh rgyuk eacgr vřekd gš

70 čřr'kr y'xlausdgk] vki usl ''ky bEi DV vl d eł/ dj k
fy; k] fQj vki usi koj d' dš sbLræky fd; k\ vlxsdYklt+8 ea
vki usl kjh i koj ysyA Dyklt+8 dk l c&Dyklt+1/2½; g dgrk g&
''l efpr l jdkj] dyDVj dh fji 'VZij -''] tc vki l ''ky bEi DV
vl d eł/ dh fji 'VZdh ckr dj jgsgš ml eadyDVj dh fji 'VZdgla
l svk xÅ\

vki bl eafy[k jgsgš ''l efpr l jdkj] dyDVj dh fji 'VZij]
; fn d'Å g' rFk l kekft d l ek?kr fuekšj .k vè; ; u l Eclèkh
fo'kšK l eñ dh fji 'VZij fopkj djsxh vřš l Hh fji 'Vksij fopkj
djusdsi 'pkr-vtž dsfy, , d s{k= dh fl Qkfj 'k djsxh ft l l s
y'xkadk U; wre foLFkki u] vol j puk] i kfjLFkfrdh eal; wre
NMNM+vlš čHkfor 0; P'V; kai j U; wre ifrdy l ek?kr l řuf'pr
g'rk g'A**

eāvki d' , d mnkgj .k nřk gā ckMej eavki usl g Åtkžds
fy, , fDoft+ku fd; kA bl dsfy, vki usy'xkadk yM cā cuok; k
vlš oglads l kjspjxokg] ogladk l kjk i 'kaku [kRe dj fn; kA , d s
r' l ''ky bEi DV vl d eł/ fji 'VZvki dsf[kykQ vk tk, xhA pñd
vki dsikl i koj gš bl fy, dyDVj l svki , d fji 'VZyaksvlš dg
naksfd geus; g dj fn; kA fQj vki dh l ghkxh cukusdh i fØ; k
bl eai kjn'kž dš sg'rh gš bl ckr d' vki Li"V fdj, A

rhl jk] vki usviuk t' , d cMk mřš; fy[k g& 'ge l pukc)
0; oLFk djxšA vki ust' l ''ky bEi DV vl d eł/ fd; k gš ml ds
Dyklt+8 dsl c& Dyklt+eavki fy[krsgš ''l ''ky bEi DV vl d eł/
l sigys, d h d'Å vuq; 'ftr Hñie ughagš ft l dk ml {k= eai mž
vtž fd; k x; k gā i mžvftž ; k vuq; 'ftr i Mñ Hñie ; fn d'Å g]
dk mi ; 'x , d sy'd č; 'tu dsfy, fd; k tk, A yřdu ftylæea
, d h 0; oLFk dglaš vxj rhu txg l ''ky bEi DV vl d eł/ rhu
i kVž kadjxh] r' ftylæea, d h 0; oLFk dglaš , d sl pukc) vñdMš
mi yčèk djkusokyh l LFk dk fuekžk bl , DV eavki usdgk fd; k
gš ftyseafodkl dk; ždsfy, tc vki tehu d' ystk jgsgš vki

vi us, DV eafy[k jgsgš yřdu vki ds, DV ead'Å 0; oLFkRed ; k
l LFkxr pht+dk čkoekku gh ughafd; k x; k gš fQj fd l čdkj l s
vki usbl ea' l pukc) * fy[k gš

pFk] vki usfy[k g& 'i kjn'kžA bl ean' fo'k; gā i kjn'kžea
i gyk fo'k; ; g gšfd vki , d cgr vPNk , DV yčj vk x, A vki us
dgk fd ge LV/ yoy ij , d VřbC; wy dk fuekžk djxšA ; g cgr
Lokxr ; 'X; gš yřdu vki xkp dh fLFkr d' r' nř[k, A ogla, d
vñeh dsikl , d , dM+n' , dM+; k v<kā , dM+l sT; knk t' r ugha
gā vki VřbC; wy cuk, aksjktèkuh eš yřdu ml dh yM , Dok; j
djxš800 fdy' ehVj nija vki VřbC; wy dglacuk, aš VřbC; wy
cuk, ašr' vñeh d' ml VřbC; wy dsikl nij tkuk i MækA vxj
vki l 'p jgsgšfd d'Å l fd/ čš cuk yakš , d k ughag'rk gā vki
tc VřbC; wy cuk, aš vxj fd l h d' , d , dM+; k Mš+, dM+tehu
dsfy, , foMl nusdsfy, tkuk i Mæklj r' ml dsfy, ml d' egas
odhy feyaxš D; kñd ml sbruh nij tkuk i MækA bl l svPNk ; g gš
fd tc vki rgl hy Lrj ij xte U; k; ky; dh ckr djrsğš r' vki
ml d' MštXusVM vFkñj Vh D; kaughansnřsgš

eMle] ; g , d cgr egroi wřfo'k; gā bl nřk dk l šoekku ; g
dgrk gšfd bl nřk eagj l Ľñfr] gj èkèzvlš gj Hk'lk okysd'
vi us'kškd l LFku cukusdk vřekdkj gā vki mud' č'VØV dj
l drsgš yřdu vki mlgavyx&vyx dEi d šku ughans l drā
bl dsl š'ku 27 dk t' č'fot' gš vki ml d' if<+A ml eavki ; g
dg jgsgšfd 'ijUrq; g Hh fd l efpr l jdkj ; g l řuf'pr djsxh
fd fd l h èkfežd ; k Hk'kā vYi l ā; d }kj k LFkfi r vlš č'kfl r
fd l h 'kš{k.kd l LFk dh fd l h Hñie ; k l Ei fuk dsvtž dsfy,
voekkfjr cktkj eł; , d k g'xk ft l l smudk vi usfodYi dh
'kš{k.kd l LFkvladh LFkki uk djusvlš mudk č'kkl u djusdk
vřekdkj fuekžk ; k fujkñr u g'A* eāvksch l h bñVñVku pykrk
gñ; k eš'kM; VM dklV bñVñV; wku pykrk gñr' ep-sog cktkj eł;
ughafeyxklj yřdu vxj eāvYi l ā; d l LFku pykrk gñr' ep-sog
cktkj eł; feyskA , d gh , DV ds }kj k n' 'kš{k.kd l LFkukads

fy, vyx&vyx cktkj eW; dš sg I drsgA bl fy,] eš; g dg
 jgk gpfv vki ml Hk"kk ; k I ĽŇfr d" č"VĐ'ku nhft,] yšdu
 cktkj eW; dsfy, vxj vki 'kš{k.kd I ĽFku d" fuekšjr djds
 , d fof'k"V Jskh eaMlyksr" ml dsl ed{k t" 'kš{k.kd I ĽFku gš
 mudscjseavki D; k č"fo tu dj jgsgšvš rc fQj bl eavki dh
 i kjnf'kš dk fo"k; dgk jgrk gš bl fy,] ejk bl Hkš vfehxg.k
 fošs d dsfo"k; ea; g dguk gšfd nš k , d cnyko dk bšrtkj dj
 jgk FkA og cnyko dk bšrtkj fdl fy, dj jgk Fkš ml dscjse
 eš, d všre mnkgj.k nšdj vi uh ckr I ektr d: pšA

vkt dsl e; eaxšxšp tehu vfehxg.k dsekeyseal cl sT; knk
 pšpšr gš ešsxšxšp dscgr I kšyšM , fDoft'ku dsešV I znšsgš
 ešxšp dsuke nšrk gš othjkcn xšp] I ĐVj 56 gš 1989 ea
 , fDoft'ku gš FkA I okšp U; k; ky; eayMsdscn Hkš vkt
 mud" i jk dEi š ku ughafeyk gš 1989 ea tehu dk Hko 106 #i ; s
 čfr xt FkA I kjh yMš yMsdscn mud" 152 #i , čfr xt
 dEi š ku feyk gš tšfd tehu dk Hko n" yk[k #i ; sxt g" x; k
 gš fdl ku d" I e; i j dEi š ku ughafeyk gš vki usi jšvfehxg.k
 eafdl ku dsfy, t" 0; oLFk dh gš r" vki usn" o"š I s0; oLFk d"
 vi usgšFk eaysfy; k gš ml 0; oLFk d" gšFk eaysš i j fdl ku d"
 tehu dk dEi š ku fdrusl e; eafeyškj fdl ku d" tehu dk
 dEi š ku fdruk Rošjr feyšk vš fdl ku d" tehu dk dEi š ku
 ml dsxšp eadc feyšk vki ust" fodkl dh čf0; k dgh gš r"
 tc rd bl dsl pšukš) včMšugšgš rc rd vkuokysm | "xš
 d" Hkš bl dk yšk ugha gšpšA vki , d I ekš'kr fodkl dh ckr
 dšrsgš ml fodkl dh čf0; k eavki dk fšruk Hkš I "ky bEi ĐV
 vl š eW gš ml eavki dk è; ku foLFki u i j gš yšdu bl , DV ds
 škj dšy foLFki u ughadjuk gš bl , DV ds škj i pšfšš.k djuk
 gš vkl i kl dšt" xšp gš i gysmudk fuekškj mudsc"t ĐV vš
 mudh lykšx vkuh pšfg,] vki usvi us, DV eaog č"fo tu ugha
 fd; k gš bl eafdrusy"š foLFki r gš vki dsbEi ĐV vl š eW
 dk t" i švžgš ml dh t" fn'k gš og I ekš'kr fodkl dk i švž

ughagš bl fy, ml eal ekš'kr fodkl g"uk pšfg, A i gysogš ds
 xšp dsfy, yškmV lyku g"uk pšfg,] rc vjcukbšš ku g"uk
 pšfg, A vxj ge n"ukad" feykš pyš vxj ge n"ukad" , dtš
 dšdspš r" ge xšh.k Hkš ds, fLi jšku d" i jk dšksvš vku
 okysHkš d" cuksdšfy, Hkš yšM , fDoft'ku dšA nššš; I s
 vki usl šy dšusk č; kl fd; k gš yšdu vki usl kšl šy d"
 č"šf I ud tšVyrkvšea tšM+fn; k gš bl fy,] I jdkj I sešj
 fuonu gšfd bl , DV d" de&I šde č"kl fud tšVyrkvšea
 tšMš tk,] bl , DV d" de&I šde dšBu cuk; k tk,] bl , DV
 dh Hkš d" Hkš I jyhŇr fd; k tk, vš bl , DV ds škj Hkš
 vfehxg.k dšč" I htj d" Hkš I jyhŇr fd; k tk, A èW; okšA

■ ■ ■